

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ПЕРФЕКЦІОНІЗМУ ЗІ СТИЛЯМИ СПІЛКУВАННЯ

GENDER PECULIARITIES OF THE CORRELATION BETWEEN PERFECTIONISM AND COMMUNICATION STYLES

У статті висвітлено результати емпіричного дослідження гендерних особливостей взаємозв'язку перфекціонізму зі стилями міжособистісного спілкування. Для визначення рівня прояву перфекціонізму ми скористалися методикою «Багатомірна шкала перфекціонізму-2» (MPS-2) П. Гевітта й Г. Флетта (адаптована І. Грачовою). Визначення стилів міжособистісного спілкування здійснено за допомогою методики діагностики міжособистісних відносин Т. Лірі. У дослідженні ми децю модифікували інструкцію та, замість Я-ідеального, дослідили Я-віртуальне респондентів. У результаті емпіричного дослідження у вибірках із різним рівнем перфекціонізму встановлено статистично значущі відмінності в проявах стилів спілкування залежно від статі досліджуваних. Досліджувані чоловічої статі з високим рівнем перфекціонізму демонструють більшу впевненість і суперництво. Водночас жінкам більше, ніж чоловікам, властиві прямотинність і відвертість. Досліджувані чоловічої статі із середнім рівнем перфекціонізму більше, ніж досліджувані жіночої статі, демонструють впевненість, суперництво та прагнуть до влади й домінування. Досліджуваним жіночої статі більше, ніж досліджуваним чоловічої статі, властиві прояви співчуття, готовності до співпраці, доброзичливості. Установлено статистично значущі взаємозв'язки структурних компонентів перфекціонізму зі стилями спілкування в чоловічій і жіночій вибірках. У вибірці досліджуваних чоловічої статі високі особистісні стандарти пов'язані як із демонстрацією влади, так і з прагненням до переваги та співпраці. У досліджуваних жіночої статі високі особистісні стандарти обумовлюють прояви деспотизму й надкритичного ставлення та прагнення до суперництва, домінування. У жіночій вибірці об'єктно-орієнтований перфекціонізм взаємопов'язаний із проявами в Я-реальному образі деспотизму, демонстрацією переваги, суперництвом та прагненням до домінування в Я-ідеальному образі. Соціально-приписаний перфекціонізм прямо пов'язаний із демонстрацією доброзичливості, прагненням до доброзичливості й домінування.

Ключові слова: перфекціонізм, суб'єктно-орієнтований перфекціонізм, об'єктно-орієнтований перфекціонізм, соціально-приписаний перфекціонізм, стилі спілкування, чоловіча стать, жіноча стать.

ентований перфекціонізм, соціально-приписаний перфекціонізм, стилі спілкування, чоловіча стать, жіноча стать.

The article highlights the results of an empirical study of the gender peculiarities of the correlation between perfectionism and styles of interpersonal communication. To determine the level of manifestation of perfectionism, we used the method "Multidimensional scale of perfectionism-2" (MPS-2) by P. Gavitt and G. Flett (adapted by I. Gracheva). The styles of interpersonal communication were determined using the method of diagnostics of interpersonal relations by T. Leary. We slightly modified the instruction in our investigation and instead of the I-ideal we investigated the I-virtual of the respondents. Empirical research in samples with different levels of perfectionism showed statistically significant differences in the manifestations of communication styles depending on the sex of the subjects of study. Researched males with a high level of perfectionism show greater confidence and rivalry. At the same time, women are more straightforward and frank than men. Male subjects with an average level of perfectionism show more confidence, strive for power and dominance than female subjects. Female subjects more than male subjects are characterized by manifestations of compassion, willingness to cooperate, friendliness. Statistically significant relationships between the structural components of perfectionism and communication styles in male and female samples were established. In the sample of male respondents, high personal standards are associated with both a demonstration of power and a desire for excellence and cooperation. Among the studied women, high personal standards determine the manifestations of despotism and supercritical attitude and the desire for rivalry, domination. In the female sample, object-oriented perfectionism is interrelated with manifestations in the self-real image of despotism, demonstration of superiority, rivalry, and the desire to dominate in the self-ideal image. Socially ascribed perfectionism is directly related to the demonstration of benevolence, the desire for benevolence and dominance.

Key words: perfectionism, subject-oriented perfectionism, object-oriented perfectionism, socially ascribed perfectionism, communication styles, male gender, female gender.

УДК 159.9(063)
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2021.31.39>

Чепурна Г.Л.

к.психол.н.,
доцент кафедри креативних індустрій
та соціальних інновацій
Національний університет
«Чернігівська політехніка»

Поленкова М.В.

д.економ.н., доцент,
завідувач кафедри креативних індустрій
та соціальних інновацій
Національний університет
«Чернігівська політехніка»

Постановка проблеми. Соціально-економічні трансформації сучасного суспільства, глобалізація, стрімке зростання інформаційних технологій зумовлюють приділення уваги науковцями до індивідуально-типологічних особистісних характеристик особистості, які забезпечують уміння налагоджувати соціальні зв'язки, бути гнучкими в міжперсональних стосунках тощо. Однією з таких характеристик є перфекціонізм, практично кожна з властивостей перфекціонізму відбивається у взаєминах людини з навколишнім світом. Водночас дослідники звертають увагу на недостатнє вивчення явища перфекціонізму із

соціальної точки зору [7, р. 464]. З огляду на те що перфекціонізм формується під впливом соціокультурних чинників, актуально дослідити гендерні особливості впливу перфекціонізму саме на вітчизняній вибірці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зауважимо, що деякі науковці вказують на позитивний вплив перфекціонізму на стилі спілкування молодих людей [10]. Зокрема, емпірично встановлено, що студенти з конструктивним типом перфекціонізму схильні до оптимізму та невимушеності у спілкуванні [4]. Проте більшість учених наголошує на таких

інтерперсональних характеристиках перфекціонізму, як прагнення до надмірної автономії, соціотропії [8; 9], надкритичності до інших, прихованій ворожості, презирстві, пошуку вигідного фону задля порівняння [2; 3, с. 55].

Результати емпіричних досліджень також підтверджують гендерні відмінності в проявах інтерперсональних характеристик перфекціонізму. Установлено, що зв'язок соціально-приписаного перфекціонізму з агресією та антисоціальною поведінкою в юнаків вищий, ніж у дівчат. До того ж у юнаків дезадаптивні прояви перфекціонізму в спілкуванні більш пов'язані з домінантним і ворожим стилем міжособистісного спілкування [10, р. 359]. П. Циганкова наголошує, що ключовим фактором успіху в комунікації для молодих жінок із високим рівнем деструктивного перфекціонізму є враження, яке вони складають для оточуючих [6]. Згідно з дослідженнями російської науковиці Т. Бескової, соціально-приписаний перфекціонізм має негативні наслідки для суб'єктивного благополуччя жінок і конструктивно впливає на суб'єктивне благополуччя чоловіків. Окрім того, позитивний емоційний фон у чоловіків пов'язано з високими особистісними стандартами, а у жінок – із надкритичним ставленням до інших [1].

Метою дослідження стало визначення гендерних особливостей взаємозв'язку перфекціонізму зі стилями спілкування.

Для визначення рівня прояву й особливостей структури перфекціонізму молоді ми скористалися методикою «Багатомірна шкала перфекціонізму-2» (MPS-2) П. Гевітта й Г. Флетта (адаптована І. Грачовою) [3]. В основу концепції канадських учених покладено об'єкту спрямованість перфекціонізму та виділено його такі параметри: *суб'єктно-орієнтований перфекціонізм* (перфекціонізм, орієнтований на себе); *об'єктно-орієнтований перфекціонізм* (перфекціонізм, орієнтований на інших); *соціально-приписаний перфекціонізм* (необхідність відповідати соціальним нормам, щоб отримати схвалення та прийняття). Два останні компоненти перфекціонізму визначаються дослідниками як інтерперсональні параметри перфекціонізму [7]. Визначення стилів міжособистісного спілкування молоді здійснено за допомогою методики діагностики міжособистісних відносин Т. Лірі [5, с. 408–418]. Методика Т. Лірі визначає не лише стилі міжособистісного спілкування, а й дає можливість вивчення як Я-реального, так і Я-ідеального респондентів.

Вибірка становила 628 осіб віком від 15 до 30 років. Серед досліджуваних нараховувалося 402 респонденти жіночої статі (64,0%) і 226 респондентів чоловічої статі (36,0%).

На першому етапі дослідження ми здійснили порівняльний аналіз стилів спілкування в респондентів жіночої та чоловічої статі в групах з різним рівнем перфекціонізму за допо-

могою t-критерію Стьюдента. У групі досліджуваних із високим рівнем перфекціонізму виявлено низку відмінностей середніх значень показників стилів міжособистісного спілкування в Я-реальному та Я-ідеальному образі залежно від статі досліджуваних (рис. 1–2).

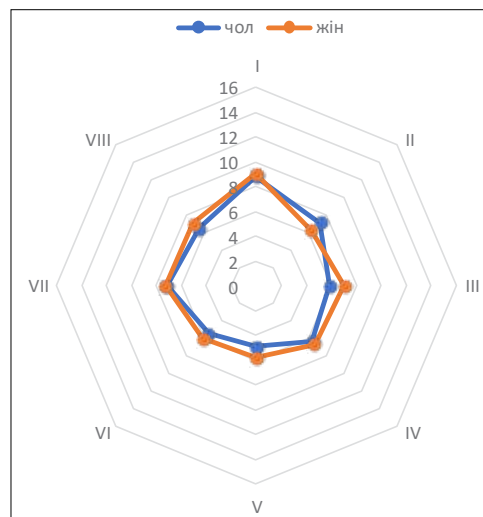


Рис. 1. Стилі спілкування в реальному Я-образі в групі з високим рівнем перфекціонізму

На рисунку під номерами зазначені стилі міжособистісного спілкування: I – владно-лідуючий; II – незалежно-домінуючий; III – прямолінійно-агресивний; IV – недовірливо-скептичний; V – покірливо-сором'язливий; VI – залежно-слухняний; VII – співробітницько-конвенційний; VIII – відповідально-великодушний.

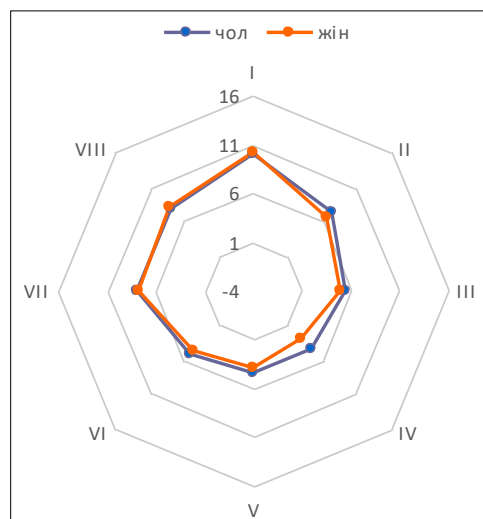


Рис. 2. Стилі спілкування в реальному Я-образі в групі з високим рівнем перфекціонізму

На рисунку під номерами зазначені стилі міжособистісного спілкування: I – владно-лідуючий; II – незалежно-домінуючий; III – прямолінійно-агресивний; IV – недовірливо-скептичний; V – покірливо-сором'язливий; VI – залежно-слухняний; VII – співробітницько-конвенційний; VIII – відповідально-великодушний.

Загалом у групі з високим рівнем перфекціонізму як жінкам, так і чоловікам властиві високі (на рівні акцентуації) показники прояву саме владно-лідируючого стилю в Я-реальному образі та прагнення до ще більшого домінування в Я-ідеальному образі. Досліджуваним із високим рівнем перфекціонізму властивий догматизм, переоцінка власних можливостей і прагнення до ще більшої деспотичності. Водночас у Я-реальному образі встановлено статистично значущу різницю середніх значень незалежно-домінуючого ($t = 1,983$; $p < 0,05$), прямолінійно-агресивного ($t = -2,161$; $p < 0,05$) стилів міжособистісного спілкування залежно від статі досліджуваних. Середні показники вищезазначених стилів знаходяться в межах норми, проте досліджувані чоловічої статі з високим рівнем перфекціонізму демонструють більшу впевненість і суперництво, ніж досліджувані жіночої статі, тоді як жінкам більше, ніж чоловікам, властиві відвертість і завзятість у досягненні своєї мети. У Я-ідеальному образі встановлено статистично значущу різницю середніх значень недовірливо-скептичного ($t = 2,256$; $p < 0,05$) стилю залежно від статі. Досліджувані чоловічої статі в Я-ідеальному образі прагнуть зменшити прояв недовірливо-скептичного стилю спілкування менше, ніж досліджувані жіночої статі. Середні значення показників недовірливо-скептичного стилю в Я-ідеальному образі в чоловіків сягають помірного рівня, у жінок – низького рівня.

Більшості респондентів притаманний середній рівень перфекціонізму. Саме в цій групі досліджуваних встановлено численні відмінності в прояві стилів міжособистісного спілкування залежно від статі досліджуваних (рис. 3–4).

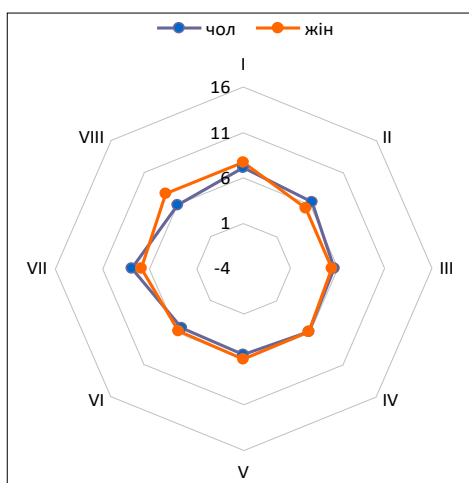


Рис. 3. Стилі спілкування в реальному Я-образі в групі досліджуваних із середнім рівнем перфекціонізму

На рисунку під номерами зазначені стилі міжособистісного спілкування: I – владно-лідируючий; II – незалежно-домінуючий; III – прямолінійно-агресивний; IV – недовірливо-скептичний; V – покірливо-сором'язливий; VI – залежно-слухняний; VII – співробітницько-конвенційний; VIII – відповідально-великодушний.

Як бачимо з діаграми, представленої на рис. 3, у досліджуваних із середнім рівнем перфекціонізму всі стилі міжособистісного спілкування представлені в діапазоні помірного (адаптивного) рівня. Водночас встановлено статистично значущу різницю середніх значень незалежно-домінуючого ($t = 3,045$ $p < 0,005$), співробітницько-конвенційного ($t = -3,190$ $p < 0,005$), відповідально-великодушного ($t = -4,679$ $p < 0,001$) стилів спілкування в Я-реальному. Досліджувані чоловічої статі більше, ніж досліджувані жіночої статі, демонструють упевненість і проявляють суперництво. Досліджуваним жіночої статі більше, ніж досліджуваним чоловічої статі, властиві прояви співчуття й готовності до співпраці.

Визначено статистично значущу різницю середніх значень владно-лідируючого ($t = -2,426$ $p < 0,05$), співробітницько-конвенційного ($t = -2,368$ $p < 0,05$), відповідально-великодушного ($t = -3,899$ $p < 0,001$) стилів спілкування в Я-ідеальному образі залежно від статі респондентів. Досліджувані чоловічої статі прагнуть до влади й домінування більше, ніж досліджувані жіночої статі, тоді як досліджувані жіночої статі прагнуть до співчуття та співпраці більше, ніж досліджувані чоловічої статі. Отже, у групі досліджуваних із середнім рівнем перфекціонізму молоді люди жіночої статі більш виявляють фемінність, тоді як молодь чоловічої статі демонструє маскуліність. Імовірно вищезазначені відмінності обумовлені ґендерними стереотипними уявленнями суспільства та пояснюються тим, що саме для молоді із середнім рівнем перфекціонізму властивий конформізм щодо засвоєння суспільних цінностей.

Досліджувані з низьким рівнем перфекціонізму характеризуються проявами відповідально-великодушного, співробітницько-конвенційного стилів спілкування. У Я-реальному образі середні значення цих стилів відповідають адаптивному рівню. Встановлено статистично значущу різницю лише в прояві незалежно-домінуючого стилю в Я-реальному образі ($t = 3,159$ $p < 0,005$): досліджуваним чоловічої статі більше, ніж досліджуваним жіночої статі, притаманні прояви незалежно-домінуючого стилю.

На наступному етапі дослідження за допомогою кореляційного аналізу ми визначили особливості взаємозв'язків структурних компонентів перфекціонізму зі стилями міжособистісного спілкування в чоловічій і жіночій вибірці.

За результатами кореляційного аналізу, у вибірці молодих людей чоловічої статі виявлено статистично значущі прямі кореляційні зв'язки загального перфекціонізму з владно-лідируючим ($r = 0,170$ при $p \leq 0,05$) стилем

у Я-реальному образі й із залежно-слухняним стилем спілкування ($r = 0,145$ при $p \leq 0,05$) у Я-ідеальному образі. У вибірці осіб чоловічої статі також виявлено чисельні статистично значущі прямі кореляційні зв'язки суб'єктно-орієнтованого перфекціонізму з владно-лідуючим ($r = 0,283$ при $p \leq 0,01$), співробітницько-конвенціальним ($r = 0,158$ при $p \leq 0,05$), відповідально-великодушним ($r = 0,180$ при $p \leq 0,01$) стилями спілкування в Я-реальному образі й із владно-лідуючим ($r = 0,199$ при $p \leq 0,01$), залежно-слухняним ($r = 0,163$ при $p \leq 0,05$), співробітницько-конвенціальним ($r = 0,139$ при $p \leq 0,05$), відповідально-великодушним ($r = 0,186$ при $p \leq 0,01$) стилями спілкування в Я-ідеальному образі. Отже, найвищі особистісні стандарти визначають як прагнення до влади й переваги, так і здатність до співпраці в досліджуваних чоловічої статі.

У вибірці досліджуваних жіночої статі встановлено статистично значущі прямі кореляційні взаємозв'язки загального перфекціонізму з владно-лідуючим ($r = 0,289$ при $p \leq 0,01$), незалежно-домінуючим ($r = 0,182$ при $p \leq 0,01$), прямолінійно-агресивним ($r = 0,212$ при $p \leq 0,01$), залежно-слухняним ($r = 0,212$ при $p \leq 0,05$) стилями спілкування в Я-реальному образі й із владно-лідуючим ($r = 0,102$ при $p \leq 0,01$), співробітницько-конвенціальним ($r = 0,118$ при $p \leq 0,05$) стилями в Я-ідеальному образі.

У досліджуваних жіночої статі суб'єктно-орієнтований перфекціонізм прямо взаємопов'язаний із владно-лідуючим ($r = 0,257$ при $p \leq 0,01$), незалежно-домінуючим ($r = 0,100$ при $p \leq 0,05$), прямолінійно-агресивним ($r = 0,111$ при $p \leq 0,05$) стилями спілкування в Я-реальному образі. Суб'єктно-орієнтований на статистично значущому рівні прямо пов'язаний із владно-лідуючим стилем ($r = 0,185$ при $p \leq 0,01$) у Я-ідеальному образі. Отже, високі особистісні стандарти більше пов'язані в жінок із домінуванням і прагненням до переваги.

Об'єктно-орієнтований перфекціонізм показав прямі взаємозв'язки з владно-лідуючим ($r = 0,287$ при $p \leq 0,01$), незалежно-домінуючим ($r = 0,233$ при $p \leq 0,01$), прямолінійно-агресивним ($r = 0,210$ при $p \leq 0,01$), обернений взаємозв'язок із покірливо-сором'язливим ($r = -0,101$ при $p \leq 0,05$) стилями спілкування в Я-реальному образі. В ідеальному Я-образі об'єктно-орієнтований перфекціонізм прямо корелює з владно-лідуючим ($r = 0,243$ при $p \leq 0,01$) стилем спілкування. Саме суб'єктно-орієнтований перфекціонізм забезпечує молоді жіночої статі домінування, відчуття переваги, впевненість, суперництво, нестриманість у спілкуванні. Надкритичне ставлення до інших також унеможливує покірність, сором'язливість і самозвинування.

Соціально-приписаний перфекціонізм на статистично значущому рівні зворотно пов'язаний із параметром домінування ($r = -0,160$ при $p \leq 0,01$), проте прямо взаємозв'язаний із прямолінійно-агресивним ($r = 0,164$ при $p \leq 0,01$), недовірливо-скептичним ($r = 0,167$ при $p \leq 0,01$), покірливо-сором'язливим ($r = 0,219$ при $p \leq 0,01$), залежно-слухняним ($r = 0,165$ при $p \leq 0,01$) стилями в Я-реальному образі. Соціально-приписаний прямо взаємопов'язаний із владно-лідуючим ($r = 0,153$ при $p \leq 0,01$), прямолінійно-агресивним ($r = 0,112$ при $p \leq 0,05$), покірливо-сором'язливим ($r = 0,104$ при $p \leq 0,05$), залежно-слухняним ($r = 0,119$ при $p \leq 0,05$), співробітницько-конвенціальним ($r = 0,108$ при $p \leq 0,05$) у Я-ідеальному образі.

Суперечливі вимоги суспільства до образу сучасної жінки, на нашу думку, обумовлюють взаємозв'язки соціально-приписаного перфекціонізму як із демонстрацією доброзичливості й завзятістю і досягненні цілей, так і з прагненням до доброзичливості й домінування.

Висновки з проведеного дослідження. У групах із різним рівнем перфекціонізму встановлено статистично значущі відмінності середніх значень стилів спілкування залежно від статі досліджуваних. Досліджувані чоловічої статі демонструють більшу впевненість і суперництво, ніж досліджувані жіночої статі, тоді як жінкам більше, ніж чоловікам, властиві прямолінійність і відвертість.

У групі досліджуваних із середнім рівнем перфекціонізму досліджувані чоловічої статі більше, ніж досліджувані жіночої статі, демонструють впевненість і суперництво та прагнуть до домінування. Досліджуваним жіночої статі більше, ніж досліджуваним чоловічої статі, властиві прояви співчуття й готовності до співпраці та прагнення до вдосконалення цих рис.

Установлено статистично значущі взаємозв'язки структурних компонентів перфекціонізму зі стилями спілкування в чоловічій і жіночій вибірках.

Суб'єктно-орієнтований перфекціонізм пов'язаний у досліджуваних чоловічої статі як із демонстрацією влади, так і з готовністю до співпраці та визначає як прагнення до влади й демонстрації переваги, так і прагнення до доброзичливості. У жіночій вибірці високі особистісні стандарти обумовлюють стилі спілкування, пов'язані з домінуванням і прагненням до переваги.

Саме об'єктно-орієнтований перфекціонізм забезпечує молоді жіночої статі домінування, відчуття переваги, впевненість, суперництво, нестриманість у спілкуванні, унеможливує покірність, сором'язливість і самозвинування.

Соціально-приписаний перфекціонізм пов'язаний із прагненням як до домінування,

так і до демонстрації залежності й сором'язливості, що може бути обумовлено суперечливими вимогами сучасного суспільства до жінки.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми, перспектива подальших досліджень убачається в дослідженні особливостей взаємозв'язку перфекціонізму з іншими соціально-психологічними властивостями особистості залежно від статі досліджуваних.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бескова Т.В. Гендерные особенности влияния перфекционизма на субъективное благополучие личности. *Психология и психотехника*. 2016. № 6. С. 510–516.
2. Гаранян Н.Г. Перфекционизм и враждебность как личностные факторы депрессивных и тревожных расстройств : автореф. дисс. ... докт. психол. наук : 19.00.04. Москва, 2010. 43 с.
3. Грачева И.И. Уровень перфекционизма и содержание идеалов личности : дисс. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Москва, 2006. 210 с.
4. Ларских М.В., Ларских С.В. Влияние типа перфекционизма на учебную деятельность студента медицинской академии. *Актуальные вопросы современной психологии и педагогики* : сборник докладов VIII Международной научной конференции (24 декабря 2011 г.). Липецк : Издательский центр «Гравис», 2012. 260 с. С. 225–232.
5. Практическая психодиагностика. Методики и тексты / ред.-сост. Д. . Райгородский. Самара : Издательский Дом «БАХРАХ-М», 2001. 672 с.
6. Цыганкова П.В. Деструктивные аспекты перфекционизма. *Предварительные размышления* : сборник материалов докладов XVI Международной конференции студентов, аспирантов и молодых ученых. Москва : МАКС Пресс, 2009. С. 885–887.
7. Hewitt P.L., Flett G.L. Perfectionism in the self and social contexts: Conceptualization, assessment, and association with psycho-pathology. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1991. Vol. 60. P. 456–470.
8. Hong S., Lee M. Hierarchical confirmatory factor analysis of the revised Personal Style Inventory: Evidence for the multidimensionality problem of perfectionism. *Educational and Psychological Measurement*. 2001. Vol. 61. № 3. P. 421–432.
9. Conceptions of perfectionism and interpersonal problems: Conceptions of perfectionism and interpersonal problems : evaluating groups using the structural summary method for circumplex data / R.B. Slaney, A.L. Pincus, A.A. Uliaszek, K.T. Wang. *Assessment*. 2006. Vol. 13. № 2. P. 138–153.
10. The intergenerational transmission of perfectionism : parents' psychological control as an intervening variable / B. Soenens, A. Elliot, L. Goossens, M. Vansteenkiste, P. Luyten, B. Duriez. *Journal of Family Psychology*. 2005. Vol. 19. № 3. P. 358–366.